

Pánczél Szilamér szerint a magyarlakta vidékeken is büszkélkedhetnek a római kori örökséggel

Föld alatt bújkáló évszázados műemlékek

Románia elkötelezte magát, hogy nevezni szeretné az egykori Római Birodalom itt húzódó, több mint ezer kilométeres keleti határszakaszát az UNESCO Világörökség listájára. Ennek érdekében kezdték el a kutatásokat Maros, Hargita és Kovászna megyében a szakemberek. Pánczél Szilamér régész, a Maros megyei múzeum munkatársa a Vásárhelyi Hírlapnak egyebek mellett elmondta, Mikházán a 2. század elején jelennek meg és a 260-as évekig datálható leletek vannak, tehát nagyjából 150 évre korlátozódik a rómaiak jelenléte.

– Hogyan indult vidékünkön a római limes kutatása?

– Visy Zsolt, a pécsi tudományegyetem akkori tanszékvezetője és lelkes limeskutatója 2008-ban itt járt, megkereste a székelyföldi múzeumokat, hogy lenne-e érdeklődés, hajlandóság arra, hogy a székelyföldi limes-szakaszt egy együttműködés keretében elkezdjék kutatni. Akkor az udvarhelyi, a Maros megyei, és a keresztúri múzeum csatlakozott ehhez a kezdeményezéshez, így kerültem én is a Maros megyei múzeumhoz, és elkezdtünk együtt dolgozni. Az volt a nagy előnyünk, hogy a pécsi egyetem évtizedek óta koordinálta a magyarországi, vagyis a pannóniai limes kutatását, és egy olyan tudásanyag gyűlt fel, amit itt is hasznosítani tudtunk, ugyanis nagyjából egy százéves lemaradást kellett behoznunk. A legutolsó összefoglaló munka a székelyföldi limesről a 40-es években született.

– A román régészek ezt nem kutatták?

– Valószínű, hogy nem jelentett prioritást számukra, mindig voltak súlypontok, például a szilágysági limes szakasz, amit a 19. században kezdtek kutatni, s ami iránt folyamatosan érdeklődtek, míg bizonyos szakaszokat elhanyagoltak. Nálunk Marosvásárhelyen a legintenzívebben kutattak lelőhely, de arról is egy kisebb monográfia született és a 80-as években leálltak a kutatásokkal. Mikházán a legutolsó feltárásokat - mielőtt mi elkezdtük volna - a 60-as években végezték, Sóváraddon ugyanígy az 50-60-as években. Nyilván a cél, hogy a székelyföldi múzeumokkal együttműködve ezt a szakaszt intenzívebben kutassuk, részben azért, mert Románia elkötelezte magát, hogy nevezni szeretné ezt a hatalmas, több mint ezer kilométeres határszakaszt az UNESCO Világörökség listára. És nyilván azt lehet nevezni, amit ismerünk. A mi célunk az volt, hogy a rendelkezésünkre álló erőforrásokkal megpróbáljuk legalább Maros megyét mozgósítani és még amennyire tud-

tuk Hargita és Kovászna megyét is, ott ahol volt erre lehetőség, hajlandóság, megpróbáltuk kisegíteni. De nagyjából a Maros megyei szakaszra összpontosítottunk és éppen ezért szerencsések vagyunk, mert nagyon jó nemzetközi csapat állt össze: Magyarországról geofizikusok, építészek, Kolozsvárról régészek, régészhallgatók, Berlinből, Kölnből ugyancsak régészek, Erfurtból restaurátorok segítettek, évente több mint 50 hallgató és 20 szakember.

– A Maros megyei múzeum is felvállalta a Római limes-kutatást első pillanattól?

– Szerencsére a Maros megyei múzeum elkötelezte magát emellett, kiemelt projektje a római limes-kutatás. A görögénszentimrei Rákóczi-Bornemisza kastélyt limes-kutató központnak nevezte ki, aminek én vagyok a felelőse. Jó hír, hogy végre a helyi tanács megszavazta és a kastélyegyüttes tulajdonjogát átruházta a megyei tanácsra, így most már nem csak kezelői, de tulajdonosai is lettünk és igyekszünk kulturális központtá tenni, így hasznosítani azt a történelmi örökséget, ami ezen a turisztikai útvonalon található. Mikházán a régészeti park felépítésén dolgozunk, már ott is van előrelépés, sikerült egy majdnem öt hektáros területet kivonni a mezőgazdasági tevékenység alul, illetve létrehozni a pavilonokban a kiállítást.

– Mekkora a mikházi lelőhely és hogyan haladnak a feltárásával?

– Majdnem 50 hektáros a lelőhely, aminek a 10 százalékánál vagyunk most, jó lenne, ha sikerülne ezt bővíteni. Sokat segített a polgármesteri hivatal, sikerült telkeket vásárolni, vagy nekünk adományozták, a lényeg az, hogy többet nem szántják. Ez egy hosszú és rendkívül pénzigényes feladat. A lényeg az, hogy a katonai tábornak és a településnek a központi részét megőrizzük az utókor számára. Minden szántásnál újabb rétegek pusztulnak el, az emberek is elmondták, hogy minden évben egy-egy szekér-

FOTÓ: HAÁZ VINCE

Pánczél Szilamér római koros régész

nyi követ hordtak el. Mikháza kiemelt helyszín, ahol 2013 óta folynak az ásatások. Amit nagy mértékben a külföldi partnerek segítségével sikerült megvalósítani, illetve a múzeumon keresztül a megyei tanács is támogatta ezeket a kutatásokat. Az idén egy nagy infrastrukturális beruházás lesz, a csatorna- és vízvezeték rendszer fejlesztése, amelyet leletmentő feltárások előznek meg. Ez nagyjából a teljes lelőhelyet érinti, lesz egy egy kilométeres szakasz, amit manuálisan kell feltárni és ha valami előkerül, dokumentálni.

– Mikorra tehető Mikházán a rómaiak jelenléte?

– Mikházán a 2. század elején jelennek meg és a 260-as évekig datálható leletek vannak, tehát nagyjából 150 évre korlátozódik a rómaiak jelenléte. Az 1700-as évek óta ismert a szakirodalomból és egyrészt a lelőhely jelentősége és állapota is indokoltá teszi, hogy a legmagasabb védeltséget élvezze, illetve műemlékként is az A kategóriába sorolható, úgy mint például a marosvásárhelyi Kultúrpalota. Nyilván a régészeti lelőhelyek bújkáló műemlékek, tehát a földben vannak és amíg nem bolygatjuk a földet, addig nem kerülnek elő. A törvény szerint a régészeti lelőhelyeken ha valaki építkezésbe kezd, és nem kér régészeti felügyeletet, az bűncselekmény, szándékos műemlékrombolásnak számít és bűnügyi eljárást is vonhat maga után. Mikházán nincsen veszélyben a lelőhely bi-

zonyos része, ezért több évre tervezhetünk. És úgy tervezzük a feltárásokat, hogy amit feltárunk próbáljuk bemutatni, hasznosítani, kézzelfoghatóvá tenni.

– A római ásatásoktól sokan idegesek lesznek. Mi a mai tapasztalatuk?

– Mindig azt mondtam, hogy annak a 70-80-as, de még a 90-es években is folytatott erős propagandának a negatív aspektusai, amelyek ezt a dákó-római kontinuitás elméletet erőltették. Meg tudom érteni az embereket, akik sokszor ezt a kérdést is nekünk szegezik, hogy ugye dákokat nem találtak, mert az emberek egy kicsit a saját identitásukat féltik. Az az érdekes, hogy ez nem volt mindig így. A 19. század végén, a 20. század elején a legjobb erdélyi magyar régészek kutatták a római kort. Ugyanúgy, ahogy Pécs büszkélkedik a római örökséggel, vagy Budapest, úgy gondolom, ha elmegyünk Görögországba, Olaszországba és zarándok módon végiglátogatjuk ezeket a helyeket, ugyanolyan értékes lelőhelyeink vannak nekünk is itt a Székelyföldön. És ez része a mi múltunknak. Tudom, hogy nehéz elmagyarázni a Székelyföldön valakinek, hogy a korábban ott élő kelták, vagy bronzkori emberek, ne adj Isten, a rómaiak az ő örökségének a részei, mert nem nyúlik annyira vissza a történelmi emlékezetünk, de valamennyien a rómaiak örökösei vagyunk, például a latin ábécét ha vesszük,

vagy akár a kereszténység elterjedését is.

– Az elmúlt tíz év alatt volt részük valamilyen meglepetésben?

– Mielőtt a nagyleptékű feltárásokat elkezdtük, nagyarányú geofizikai felméréseket tudtunk végezni. Ennek köszönhetően húsz hektárról tudjuk pontosan, hogy hol koncentrálódnak a leletek. Nyilván, bármennyire típusépületek is ezek a katonai létesítmények, számtalan meglepetés vár a régészre. Ugyanis a geofizikai mérések ki tudják mutatni azt, hogy hol húzódnak a falak, de azt nem árulják el, hogy mire használták azokat a helyiségeket, azt sem, hogy mikor. Ami számomra rendkívül nagy öröm volt, hogy a parancsnoksági épület feltárásánál, ami egy kőépület, egy tűzben elpusztult faépület nyomait tártuk fel. Azt gondoltuk, hogy ha léteztek is faépítmények, azok megsemmisültek. Ilyen Daciában nagyon kevés van, keveset tártak fel és még kevesebbet dokumentáltak. Tehát szerintem egész kelet-Európára vonatkozóan, ami a katonai építészet illeti, nagyon releváns információkat tartogat számunkra ez a tábor. Egy olyan vas-mécses is előkerült, amiből tíznél kevesebb ismert birodalomszerte. A leletmentés során a római járószinten a kollégám egy aranygyűrűt talált. A múzeumok éjszakáján is bemutattunk egy, eddig egyedinek számító perselyt, aminek két rekesze volt, külön az apró- és külön a nagyobb pénznek. Ilyen perselyről még nincs tudomásunk a birodalomból.

– Albániában is rendszere-sen résztvesz a régészeti feltárásokban.

– 2007 óta a német régészeti intézet meghívására veszek részt ezeken a kutatásokon. Az egyik adriamenti ókori metropoliszban folynak a munkálatok, Apollóniában, ahol egy hellenisztikus színházat tártunk fel. Ez egy nagy léptékű épület, a partvidék legnagyobb középülete, amelynek hosszasan folytak a feltárásai, most a publikációkon dolgozunk. Ugyancsak a berlini egyetemmel közösen egy új kutatási projektet szeretnénk indítani, aminek az előkészületeivel foglalkozunk, ami a városfejlődés kérdéskörét vizsgálja ugyanott. Ezeket a városokat az archaikus korban, nagyjából a hetedik században Krisztus előtt Korintosz és Korfu városa alapította közösen. Tehát ez egy gyarmatváros, de egy idő után túlnövi saját magát és mi azt kutatjuk, hogy hogyan alapít kisebb településeket, egyrészt a partvidék védelmiére, illetve a hátsószág kiaknázására. Római koros régész-ként azért izgalmas számomra, mert a római birodalom egységes, de nagyon különböző világok egyesültek benne.

ANTAL ERIKA